

FRANZ KOTI
8 SEPT. 89
VERD

VRTEC.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

— x —

Uredil in založil

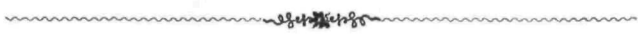
Ivan Tomšič,

učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani.

1880

Deseti tečaj, 1880.

V Ljubljani.

Natisnila Klein in Kovač (Eger).

VYBRANÉ

Časopis a pohlednice za slovensko mládež

Prvá kniha

Ivan Tomášik

№ 28137 84

Prvá kniha

Prvá kniha

Prvá kniha

Prvá kniha

K A Z A L O.

Pesni.	Stran.	Stran.
Na svet večer	2	Zlatice 85
Kraljevič Marko	14	Pes v jaslih (basen) 86
Górski zvón	17	Vezilo za god 97
Zmaga sv. križa	33	Kako se je bogatin naučil moliti . . . 101
Kmétsko známenje	41	Lep zgled slovenskim učencem . . . 102
Otročje igre v pésecah 43, 59, 60, 77, 93, 109, 125, 175		Medved in lisica (basen) 106
Opomin	44	Čevljar 108
Puščávník	49	Mali Peter 108
Nepričakovani píruhi	57	Prijatelj v potrebi 113
Kazen, pokora in odpuščenje	65	Slaba trgovina 115
Prvega majnika dan	76	Razmišljen občinski pisar 117
Mladini	81	Devica Resnica 119
Gréšnikova molitev	87	Oslova senca (basen) 120
Otročja léta	97	Kakó se je godilo Jakobu, predno je bil za apostola 121
Slovó	103	Prepozno 121
Slépa neskrbnost	113	Kdor ne uboga, tepe ga nadloga . . . 133
Desét lét	118	Peter Klepec 138
Deček in leteči zmaj	120	Božje jezero 139
Kósec	129	Žrebljčki ali lisičice 140
Siróta	145	In ne vpelji nas v skušnjavo 146
Kje si užé?	154	Usmiljenje 149
Dijaška	156	Hvaležnost in nehvaležnost otrok . . . 150
Slovó	161	Rudeče klasovje 151
Preprostega otroka molitev	168	Otroci bodite složni 152
Mati	177	Šopek črešenj 161
Na svet večer	182	Zvit kmet 164
Povesti, pripovedke, prilike in basni.		Miško in vrabci 168
Koliko trpi uboga mati	3	Na vernih duš dan 170
Déd in vnuk	18	Sreča 178
Nevesta sneženega moža	21	Spodobno se obnašaj 185
Lisica in golobici (basen)	23	Nepremiselno drevó (basen) 189
Jelen, riba in ptič	23	Zemljepisni, zgodovinski in drugi poučni sestavki.
Anica	27	O vulkanih ali ognjeníkih 11
Rožica in Minka	34	Vile 14
Siromak-dobrotnik	37	Iz ruske zgodovíne (Po Nestorn) 15, 29, 44, 78, 107, 122, 142, 159, 172, 187
Spomini iz poprejšnih let	38	Umételjnost in vera pri Egipcánih . . . 28
Bolno dete in angelček	40	Gradčáni v Pragi 41
Popotnika	40	Studenci 42
Povsod je dobro, a domá najboljše	50	Ukrajinec 58
Car in kmetica	51	Kozaci 58
Mati božja in nema kraljica	54	Poguba rodú Abenceragov 75
Kako se godi lenuhu	55	Križarska vojska otrók 87
Skrivna dobnitnica	81	Balón 89
Ljubezen do staršev	84	Svinjkanje (Pastirska igra) 91
Cvetje sadnih dreves	84	Izreki 92
Angel váruh	85	

	Stran.		Stran.
Cesar Jožef II. pri plugu	104	Izgledi bogoljubnih otrok	80
Marijno Celje	105	Molitve iz kristjanskega nauka poglavne reči	80
Afrika	124	Slovensko-nemški abecednik	112
Trije prijatelji	135	Pisanke za slovensko lepopisje	112
Avgusta meseca 18. dan 1880. leta	136	Glavna vodila umnega gospodarstva	128
Mladeničev trojna domovina	141	Nauka o gnoju i gnojenju	128
Dunajske slike (Cerkev sv. Štefana)	153	Spisi Kristof Šmida	144
Emona	155	Avgusta meseca 18. dan	144
Pravila življenju	155	Cesar Franc Jožef I.	160
Rimski boj na Lipávskem	167	Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednje stopnji	160
Dvorno operno gledališče	169	Dvajset pedagogičnih pogovorov	160
Od kod navada, da o Božiči jaslice stavimo	185	Kraljevič Marko u narodnih pjesmah	176
Cesarica Marija Terezija	186	Peter rokodelčič	192
Prirodopisno-natoroznansko polje.		Četvero pravljic z barvanimi podobami	192
Strupene rastline	45	Nauk v gospodinjstvu	192
Baker ali kotlovina	46	Spomeniki umrlim.	
Oves	61	Minka Hrašovec	16
O hrostih	61	Jozefa Strus, prednica v Ljubljanskem uršulinskem samostanu	31
Srebro	63	Franc Pirc, ameriški misijonar	31
Živo srebro	63	Dr. Jakob Razlag	111
Ptičja gnezda	94	Tomaž Pirc	111
Živinska klaja	110	Podobe.	
Prosó	126	Vulkani ali ognjeniki (tri podobe) 11, 12, 13	
Travniki	127	Lisica in golobici	23
Veverica	174	Umeteljni stebri pri Egipčanih	28
Lišček	175	Apis	29
Senica	190	Rožica in Minka	36
Kraljiček	191	Črni teloh ali kúrice	45
Gledališke igre za mladost.		Mačka in mačice	57
Najdena listnica (gledališka igra v treh dejánjih)	66	Oves	61
Otrokova prošnja (gledališka igra v dveh dejánjih)	130	Prvega majnika dan	76
Zabavne in kratkočasne stvari.		Devica Marija	87
Drobtine 31, 47, 111, 160, 176, 191		Ptičja gnezda (6 podobic)	94, 95
Kratkočasnice 47, 63, 111, 128, 176		Cesar Jožef II. pri plugu	104
Uganke 32, 47, 64, 80, 128, 176		Marijni lasci	110
Računske naloge 32, 47		Deček in letéči zmaj	120
Rebusi 47		Prosó	126
Šaljive uganke 47, 191		Svinjski rep	127
Slovstvene novice.		Cesar Franc Jožef I.	136
Zvon. Leposloven list 32		Cesarica Elizabeta	137
Popotnik. List za šolo in dom 32		Cerkev sv. Štefana na Dunaji	153
Nauk slovenskim županom 48		Rajčica	157
Slovani v iztočni Puštriški dolini na Tirolskem 48		Lov na rajčice	158
Slavnostni sprejem slovenskega pešpolka Kuhnovega 48		Dvorno operno gledališče	169
		Veverica	174
		Cesarica Marija Terezija	186
		Senica	190
		Kraljiček	191

V R T E C

Izhaja
1. dne
vsacega
meseca
na celej
póli in
stoji za
vse leto
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
av. vr.

Naroč-
nina se
naprej
plačuje
in po-
šilja u-
redništ-
vu v
Lingar-
jevih
ulicah
hiš. št. 1
v Ljub-
ljani.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Štev. I.

V Ljubljani 1. januarja 1880.

Leto X.

Preljuba mladina!

Ko smo se lanskega leta s poslednjim „Vrtčevim“ listom razstali, obljubili smo Ti, da se z novim letom zopet vidimo, obljubili, da Ti hočemo tudi dalje še podajati, zdrave in tečne dušne hrane, prijetne zabave, lepih podob in še marsikaj družega, kar Ti bode v prijetno in nedolžno veselje.

Vse to smo Ti obljubili, ker znamo, da rada poslušáš lepe nauke, da pridno čitaš lepe in poučne sestavke, ter da rada gledaš, kar je lepega in na okó prijetnega.

Mi smo to svojo obljubo izpolnili s tem, da „Vrtec“ stopi v deseto leto svoje dóbe, želèč, da bi Ti, preljuba mladina, v čegar rókah je bodočnost, sreča in blagostanje naše mile domovine, živela in vzrastla Njej na diko in slavo!

In tako stopamo z božjo pomočjo na delo s tem kratkim vošilcem:

Vse, kar srce obtežuje,
S starim letom naj zbeží
Mir, ljubezen naj kraljuje
Dobro naj se vsem godí!

Uredništvo „Vrtčevo.“

Na svet večer. *)

Ledena zima razprostira
 Svoj beli plašč na božji svet,
 In kamor koli se ozira,
 Otrplosti zapušča sled.
 Nje zbali se so ptiči mili,
 Pojóc umolknil jim je glas,
 Siróticam trepécim v krili
 Še pérnatem budó je mráz.
 Prirode ljubljenci največi,
 Cvetlíčice premrle so,
 Samó duhovi njih blestéji
 Na okencah se kažejo.
 Povsodi, oj, povsodi tmina,
 In bol in grobni molk globók,
 Brez krasnih zvezdic je višina,
 Hrib zapuščen in dol in lóg. —
 A vendar nocój je vse v blesku in cvetji,
 Čez bédo povésil je gost se ovój,
 Človeštvo vse druží v hvalečem se petji,
 Ker dete svetlejše kot solnčni je sój,
 Potuje po zemlji v ljubezni presveti,
 Po zemlji, ki zlá je rešilo in zmot,
 In bratje, zavriskejte srečni, razvneti:
 To detece k nam tudi našlo je pot!
 Oj glejte, kakó se drevesce leskače,
 Razsípale nánje so zvezde svoj žar,
 Obleka in knjižice, lepe igrače —
 In vse to otróka nebeskega dar!
 A druga nam v srci žari luč ognjena,
 Ki davno tam Božíc je ljubi prižgal,
 Življenja ne vgasne je doba nobena,
 Še v smrti nas greje nje plámen svetál.
 Hvaležnost je živa, hvaležnost goreča
 Do zlatih nebes in do njih, ki bedé
 Nad nami, katerih je róka ljubeča
 Otrla nam rahlo bridkosti solzé.
 Hvaležnost do njih, darovali ki blago
 Nam varno zavetje za mlade so dní,
 Kaj pravim zavetje, domovje predrago,
 Za ktero se duša v ljubezni topí. —
 Cvetlice pod snegom in ptičice v hosti!
 Ubožice moje, oj, ve ste samé,
 A k nam so visoki prihajali gosti,
 Pri nas preobilo je sreče sladké.
 In kar zdaj želimo se bode spolnilo:
 Dobrotnikom našim poplati vse Bog;
 Saj on nas poklical je k sebi premilo
 In prošnjo zatorej usliši otrok! —

Lujiza Pesjakova.

*) Ta pesen je bila zložena za božičnico deškega zavetišča (azila) in deklamovana 28. decembra p. l. zvečera v Alojzevišči. —

Koliko trpi uboga mati.

(Resnična dogodba.)

Poslednje dni meseca januarja 1841. leta je bila nenavadno huda zima; — zima, kakoršne najstarejši ljudje pómneli niso. Ulice mesta D** so bile na debelo s snegom pokrite in gosta megla se je valila po njih. Ostra burja je rezala v lica ter marsikoga pognala z hišnega praga v hišo k toplej peči.

Da-si je bil zeló zeló hud mraz, vendar je okolu devete ure zjutraj užé vse polno ljudi vrvelo po ulicah; — šel je vsak po svojem opravilu. Mlajši so delali urne korake, da bi se s hojo nekoliko ugrelí, starejši so hukali v róke, a delavci in drugi siromaki so idóci sim ter tjà mahali z rokami.

V istem času stopala je po priprostih in bolj zapuščenih ulicah mlada gospodična. Videti je bilo, da ondotne prebivalce dobro pozná, ker šla je malo ne v vsako ubóžnejšo hišo ter se je iz vsake povrnila vesela in zadovoljna. Ogrnena je bila v siv, gorak plašč, a na glavi je imela žametast klobuk, ki jo je čuval ostre burje, da-si je imela lici užé popolnem rudeči. Draga kožu-hovina vila se jej je okoli vratú, in roki je držala v prekrasnem rokóvniku. Vse to so bila pač znamenja, da je gospodična hči bogatih roditeljev. Ravno je mislila v nizko, ubožno hišo ob voglu omenjenih ulic, da ugleda Jovano, svojo najboljšo prijateljico, ki jej pride ob voglu naproti. Komaj da nekoliko postojí pred hišo, in — bile ste skupaj. Veselo jo pozdravi mlada gospodična, podavši jej rokó, rekoč:

„Dobro jutro, Jovana; kakó si?“

„Dobro, dobro; in kako si mi ti?“

„Bogú hvala! zdrava sem, in kakor vidiš — vesela in zadovoljna.“

„Čudim se temu; — vreme je danes tako neprijetno.“

„Jaz mislim vse kaj družega, ljuba moja Jovana. Poslušaj me: pred jedno uro sem šla iz doma in obiskala sem užé desetero ubožnih družin. O koliko siromaštva in koliko nadlog sem videla v tem kratkem času! Pri pogledu tolike béde, čudim se, da človeku od sočutja srcé ne počí. Glad, mraz, bolezen, poleg tega pa še slaba postrežba, o ljuba Jovana, to ti je žalost in siromaštvo, da se Bog usmili! In kako srečna sem jaz, da me je Bog z obilim premoženjem oblagodari, ter da morem tem ubogim siromakom dobre deliti!“ —

„Vidi se mi, da se ti užé okó solzí; ne bodi vendar tako občutljiva, draga moja Anica. Ubožni ljudje, o katerih mi pripoveduješ, niso tako nesrečni, kakor ti misliš, in tudi niso tolikega pomilovanja vredni. Pač da je ostra zima, ali pomisli, da se povsod skrbi zanje: drv, kruha, moke, krompirja in vsega dobé dosti. Tudi jaz sem včeraj darovala v ta blagi namén petdeset goldinarjev, in ljubše mi je darovati denarjev, da se porazdelí med trpeče siromake, nego da bi jaz sama hodila po teh nesnažnih in zaduhlih hišah.“

„Ne takó, ljuba moja Jovana! Vidim, da ti ne znaš, kaj je uboštvo. Nikar ne misli, da so samo óni pravi siromaki, ki raztrgani hodijo po hišah proséč kruha in denarjev, ter si še sami obleko mažejo in trgajo, da bi jim ljudje tem prej kaj vbogajme dali. Ne takó, ljuba moja Jovana! Z menoj idi, in jaz ti pokažem prave siromake, ki ne nosijo raztrgane obleke, niti ne prebivajo v nesnažnih, zaduhlih sobah, tudi ne prosjáčijo po hišah, nego na

tihem hvalijo in blagoslavljaajo svoje dobrotnike. Idi z menoj, poglédi jih sama, in na licu jim boš videla strašen glad, v subih koščenih rokah suh kruh, slišala boš jôk uboge matere, jôk nedolžnih otročičev in videla — obup žalostnega očeta . . . Oh! ako pogledaš v to némo podobo pomanjkanja in trpljenja, nebeško začutiš slast, ako tacemu uboštvu olajšaš trpljenje s svojo blagotvorno rokó. In kako bodo nedolžni otročiči od veselja k tebi hiteli, kako bo de ubožna mati róki sklenila, da se ti dostojno zahvali, in — o presrečni oče — velicega veselja stisnil bo tvojo nežno rokó v svojo koščeno, da jo z gorkimi solzami poljubi! — Dà, dà, potlej se bo tudi tebi okó solzilo samega veselja. Idi tedaj z menoj, Jovana, idi z menoj, spomin na take ure, dela mi največjo radost, največje veselje!“

Ko je gospodična Anica vse to pripovedovala, ni izpregovorila Jovana niti besedice. A videlo se jej je, da so jej Aničine besede globoko segle v srcé, in ko jo Anica pogleda, otrla si je Jovana z robcem solzé, ki so se jej po rudečih licih vdrle.

„Anica! znaš, da si mi najljubša prijateljica, daj da grem s teboj, ter pomagam siromaštvu in bédi. Denarjev imam pri sebi dosti. Idive tedaj, da skupaj izvršujeve ta dan dobra dela usmiljenja in delive milodare med ubožne ljudi. O kako sem vendar srečna, da sve se sestale!“

Anica pogleda Jovano in na licu se jej vidi, kako je srečna in zadovoljna, da je dobila svojim ubožnim sokristjanom zopet jedno dobrotnico, ki jim bode olajševala britkosti in trpljenje. In šle ste skupaj, da skupaj obiskujete ljudi, ki jih tare pomanjkanje in béda.

II.

Poleg sobe je čumnata. V njej prebiva ubožna družina.

Pusto stanovanje je bilo očividno znamenje največje nesreče in siromaštva. In pogled na ta žalostni prizor napolnjeval je človeku srcé ne samo z bridkostjo, nego tudi z gorkim sočutjem. V čumnati je bil zrak mrzel kakor zunaj na ulici, in obleka ubožnih stanovalcev je bila vlažna in môkra. Na ognjišči je bilo nekaj ognja, kolikor se ga je moglo dobiti od polomljenega pohištva. Slab je bil ta ogenj, — le zdaj in zdaj malo zaplapotá, ter kmalu zopet ugasne. V revnej posteljici, ki je bila v čumuati, ležalo je bolno dete, nekaj čez jedno leto staro. Rumena ličeca, suhi ročici in globoko upadli oči, vse to je dovolj kazalo, da ta nedolžna stvarca kmalu najde počitek v hladnem grobu na pokopališči. Na velicem kámenu poleg bolnega déteta je sedela mlada žena, oči si je z rokama zakrila. Obleko je imela iz tenke, slabe tkaníne; ali snažnost in druge malenkosti bile so priča, koliko si žena prizadeva, da bi prikrila svoje uboštvo.

Zdaj in zdaj se jej ukrade iz boléčih prsi globok vzdihljejj, in na rokí, s katerima si je oči zakrila, pocédi se jej debela solza. Bolno detetce se je včasih malo ganilo, in žena povzdigne glavó, da ustrašena pogleda ličeca nedolžne stvarce, ki tako mirno leži v borney posteljici. Ogrne mu slabe ude z odejo in zopet se spustí na kamen. Gróbná tihota je vladala v tej borney čumnati siromaštva in nesreče. Slišati ni bilo družega nego sneg, ki je padal po zamrzlih šipah na oknu, in ogenj pokljati na ognjišči.

Žena je sedela na kamenu dolgo kakor bi bila mrtva, in bolno dete v posteljici se niti ganilo ni več. Vse je bilo tiho in mirno. Zdajci se zasliši slab in hripav glas izza ognjišča:

„Mama, oh mama, lačen sem, lačen!“ Bil je to glas šest let starega dečka, ki je sključen sedel v kotu za ognjiščem, da ga niti zapaziti nisi mogel. Trepetal je po vseh udih, kakor da bi ga mrzlica tresla, in če bi ga bil kdo bolj na tanko poslušal, slišal bi ga bil tudi klepetati z zobmi.

Bodi-si temu, kakor mu drago, bodi-si, da mati ni slišala njegovega glasú, ali da ga uslišati ni mogla, dosti je, ako vam rečem, da mu mati niti odgovorila ni, niti se je ganila z mesta. Zopet nastane grobna tišina; a deček za nekaj časa zopet izpregovori: „Mama, oh mama, lačen sem. Dajte mi skorjico kruha!“

Zdaj se uboga žena vzdigne; glas ubozega dečka segel jej je kakor oster nož v materino srcé. Temen ogenj jej posije iz oči, a na licu se jej vidi, da jo tare obup. S solzami v očéh odgovori dečku: „Dete, ljubo moje dete, utolaži se, prosim te, kakor se Bog prosi v nebesih, utolaži se in bodi tiho. Jaz sama umiram gladí, niti drobtine kruha nimamo pri hiši.“

„Ali mama, samo malo kruha vas prosim. Prosim, prav lepo prosim!“

Potéze na dečkovem licu so bile tako preseče, in glad se je v njih tako očividno odseval, da se je mati ustrašila te dečkove podobe. Vstane, kakor da bi hotela iz obupnosti storiti nekaj odločnega; s tresočo rokó potegne odejo z bolnega detetca, vzame majhen košček kruha in ga podá dečku.

„Na, vzemi Ivanko,“ reče mu, „ta kruhek sem še prihranila, da skuham malo juhe tvoje bolnej sestrici, ali vidim, da jej ne bode nič več treba.“

Te poslednje besede zaprle so jej glas, ker velika bolečina in bridkost zapekla jo je v njeno materino srcé. Ko je Ivanko zagledal kruh, poskočil je od veselja, z obema rokama hlastno zagrabil po njem in nesel ga k ustom. Užé je nekoliko koščekov snedel, da pogleda s poželjivimi očmi na ostanek. Nu, vsega vendar ni hotel pojésti, skoči k materi, podá jej ostali košček kruha, ter reče z milim glasom:

„Nate mati, ta košček sem prihranil za bolno Marijco; lačen sem, to je, in še sem zeló slab, ali počakati hočem, da pridejo oče in nam prinesó veliko kruha. Kaj ne, mama?“

Uboga žena objame dobrega dečka in ga pritisne na svoje srcé; ali kmalu ga izpustí ter se zopet zatopí v prejšno žalost in bridkost. Ivanko tiho pristopi k postelji ter reče bolnej sestrici: „Spančkaj, le spančkaj, Marijca! oče se kmalu vrnejo in nam prinesó kruha!“ To rekši zgíne za ognjišče, potukne se v kot ter tiho in mirno čepí ondu, kakor bi ga ne bilo v hiši.

Vse to se je godilo v ónem trenutku, ko je miločutna gospodična Anica stala pred vrati ubožne hiše, da pričaka svojo prijateljico, ki se jej je približevala.

Minula je cela ura, predno se ubožna žena probudí iz globočega razmišljanja. Tudi ona je bila lačna, videlo se jej je na licu, in moréče bridkosti so jej razjédale srcé. Ali vendar se ne gane, tiho sedi ob postelji bolnega díteta, ter pričakuje v skrajnej tesnóbi onega trenutka, da v poslednjem vzdihu izpusti njeno ubožno detetce svojo dušico v roke božje. V tacih groznih mislih, ali je tudi misliti mogla na svoje bolečine, na svoje trpljenje? Nikakor ne. Mati ostane mati, bila ona srečna ali nesrečna, bogata ali ubožna; ona nima globokejšega niti čistejšega čutila, nego li je ljubezen matere do svojega otroka in ta ljubezen raste in raste, ter vedno z večjim plamenom plamtí v sreih onih mater, katere prenašajo mnogo trpljenja, žalosti in bridkosti zaradi svojih otrok.

To ubožni starši najbolje vedó.

Odbila je ura deset. Deček in žena se vzdigneta ob enem, ter obá v istej sapi zavpijeta: „Evo očeta, Ivanko!“ — „Oče so tukaj, mati!“ — Čula sta namreč voziček pred hišo. Obá sta mu hotela naproti, ali prej nego li prideta do vrat, stopijo oče v čumnato. Otresejo si sneg z ramena, potlej primejo Ivanka za roko in ga milo pogledajo. Drugo rokó podajo ženi in žalostno jo gledajoč, rekó :

„Magda, nesrečni smo! Od ranega jutra užé stojim pred kolodvorom z vozičkom, ali do zdaj nisem zaslužil niti krajcarja! Kaj naj storimo? Veruj mi, rajše bi, da bi me ne bilo. Prosjáčiti me je sram!“

To rekši nagnè mož glavo ter vpré oči k tlam. Žena pozabivši lastno bolečino, razumela je moža, objame ga, ter z globocim vzdihljejem izpregovori naslednje besede :

„Umíri se, ljubi moj, umíri se, saj ne bode večno takó trpelo. Da smo tako nesrečni, to ni tvoja krivda! Bog nas ne zapustí, — le mi ne zapustimo njega!“

„Oče, lačen sem!“ zavpije Ivanko. „Ali ste prinesli kruha?“

Te besede so bile oster nož za srcé ubozeга očeta. Tresel se je po vsem telesu, oči je uprl v ubozeга dečka, ter ga tako dolgo in divje gledal, da se otrok ustraši očetovega pogleda, ter se potisne nazaj v kot za ognjišče, od koder jokajoč zavpije :

„Oh oče, odpustite, nečem, nečem več kruha prositi!“

Oče ga ni več gledal, nego pristópi k postelji, da pogleda umirajoče dete, katero je svoja slaba očesca še po malem privzdigovalo k ljubeznjivemu si očetu.

„Magda!“ reče, „jaz ne morem več prenašati tega pogleda. Tedaj mora vendar do tega priti!“

„O Bog! kaj misliš storiti?“ reče žena. Mož prime osupelo mater za roko in jej s solzami v očéh reče :

„Magda, tí znaš, da nisem še nikoli, odkar sva se vzela, potratil nobene ure; delal sem vselej pridno, da zaslužim sebi in tebi kruha, in zdaj — čez deset let, da grem prosjáčiti? Mar da naj kruha, katerega sem si do sih dob v potu svojega lica služil, iščem od zdaj prosěč od hiše do hiše? Magda, tega ne storim, in ko bi tudi vsi poginili od gladí. Kadarkoli na to pomislim, zarudím od sramote. Prosjáčiti da moram? Nè, nikoli nè! Samo jedna stvar mi še preostaje, da vas saj za nekaj dní še preživim. Danes je somenj; grem in prodám voziček. Pozneje morda da dobim dela, in varěni hočemo biti, da si tem prej kupimo nov voziček. Potrpíte samo samo še pol ure in vsem vam prinesem kruha.“

Voziček je bil jedino sredstvo, s katerim je pridni oče sebi in svojej družini služil kruha. Ni se tedaj čuditi, da se je tako težko odločil prodati ga. Tudi žena se je pri tej odločbi svojega možá ustrašila. Ali bodi-si, da je njeno materino srcé neprestano klicalo v pomoč za ubožna otroka, rekla je možú :

„Idi na trg in prodaj voziček, ker Ivanko od gladí malo da ne umira, a tudi jaz sama sem užé tako slaba, da se komaj držim na nogah, in ta nedolžna stvarca tukaj užé je v zadnjih trenutkih svojega bornega življenja. O da bi užé skoraj ubožno detetce bilo angelček v nebesih!“

Zopet jo oblijó solzé. Mož ne more te béde strpeti, naglo otide. Slišati je bilo, kako voziček drdrá, a kmalu zopet vse omolkne.

Na trgu je bilo na prodaj vsakovrstnih stvari, med njimi tudi voziček z dvema kolesoma. Ne daleč je stal globoko zamišljen človek, ki je s solznimi očmi in plaho pogledaval voziček. V tem, da je on tukaj tako stal, šle ste po trgu dve gospodični, katerima je bilo videti, da se jima mudí. Jedna izmed njiju je mogla opaziti žalost in bolečino ubozega možá, ker naglo se ob oglu ulice ustavi, prime tovarišico za róko in jej reče:

„Ali nisi videla, Jovana, črno bridkost, ki pokriva čelo onega ubožnega možá?“

„Čegavo čelo, Anica?“

„Glej, ónega človeka tam, ki stojí pri vozičku s solznima očema ter tako globoko vzdihuje. Ni dvombe, da ga je huda nesreča zadela.“

„Mogoče, Anica, ali kdo vé, če ni to le gola hudobnost izpridenega človeka?“

„Ni nè, Jovana, jaz notranjo bolečino dobro poznam v človeškem srci. Ona vabi miločuteče srcé k sebi, ter z obupnim pogledom prosi usmiljenja in pomoči. A zlôba in zvijača odbijate vsacega od sebe. Veruj mi, Jovana, da se ne varám. Ta ubožni človek je žrtva dolge in hude zime. Le poglédi njegovo obleko, ni mu ne zamazana ne raztrgana. Stopive k njemu, rada bi ga povprašala, odkod mu je toliko žalosti, toliko bridkosti?“

In res, gospodični krenete proti njemu; a ravno ko se mu približujete, razgovarjal se je s človekom svojega stanú, kateri mu je rahlo potrkal na ramo, rekoč:

„Kaj praviš ti k tacemu vremenu? Mraz je, mraz! Idi z menoj na kozarček žganjá, da se malo ogrejeva!“

Ubožni človek stopi malo v stran ter ne reče niti besedice.

„Ali Ivan,“ nastavi drugi besedo, „kaj ti je, da si danes tako pobit in žalosten?“

Niti na to vprašanje ne odgovori Ivan ničesar. — Gospodični pristopite v tem nekoliko bliže, da bi nesrečnemu človeku malo bolj pogledale v lice.

Naposled vendar izpregovori siromak in reče:

„Ti me prosiš, Blažè, da bi šel s teboj pit, ali rajše umrjem, nego da bi šel s teboj na žganjé. O da ti znaš, kakošne skrbi in nadloge tepó mene ubozega siromaka!“

Te poslednje besede je s tacim žalostnim glasom izgovoril, da so Blažeta omečile, ter je začel resneje z nesrečnim človekom govoriti:

„Ivan, prijatelj moj, povédi mi, kaj te takó pritiska; ná, vidi se mi, kakor da bi hotel v tem hipu dušo Bogu izročiti? Ali ti je znabiti žena umrla?“

„Nè, to nè, Blažè. Ali pomisli, Magda, moja dobra žena, nima užé dva dni kaj jésti; moj Ivanko gladí umira, a moje malo dete, moja ljuba Marijca, znabiti da je užé v Gospodu zaspala . . . Glej, kadar na vse to pomislim, obup mi lomi dušo in srcé. Jaz sem užé vse prodal in zastavil; jedino ta voziček mi je še ostal. Zeló varéno smo živeli, da smo si ga kupili; nu zató smo pa tudi daljé časa samo suh kruh jedli. Ali zdaj nas je ljubi Bog s svojo skušnjo obiskal; bodi si, njegova sveta volja naj se izide! Da bi le skoraj prišel kak človek, da bi kupil voziček in jaz kruha svojeji ženi in otrokoma!“

„Smiliš se mi, Ivan! Nu reci mi, ali še stanuješ v ónih ulicah na voglu?“

„In kje drugej hočem stanovanja iskati?“

Nató pristopi nekdo k ubogemu očetu in ga vpraša, koliko stoji voziček? Gospodični ste si v tem nekaj na uho pošeptale. „Dal sem zanj dvajset goldinarjev,“ odgovori siromak. Kupec zmajé z glavo, kakor da bi hotel reči, da mu je to predrago. Ali glej, jedna gospodičin pristopi in kupi voziček. Ubogi oče vzame denar in hoče takój domóv k svojej družini. Ali gospodična ga pridrí in mu reče:

„Ali bi ne hoteli, da si kaj zaslužite?“

Siromak nekaj časa pomišljuje, in potem reče: „S čim naj vama postrežem, dobri gospodični?“

„„Rade bi, da nama voziček domóv odpeljete.““

„Zeló mi je žal, da tega storiti ne morem; silno se mi mudí domóv k mojim.“

Anica, ki je dobro poznala uboge ljudi, reče naglo ubogemu človeku:

„Me dve ideve v predmestje.“

„„Nu potlej vama lahko ustrežem, ker tudi jaz grem čez predmestje.““

Siromak prime za voziček ter gré za gospodičnama, ki ste urno stopale pred njim.

Žalost, globoka žalost ga je prevzela, ko si je mislil, da mora svoj lastni voziček k tujim ljudem peljati; ali misel, da z denarjem, ki jih je prejel za voziček, skoraj otare solzé svojeje dobree ženi, utoláži se. Zdaj mu gospodični rečete, da naj pred neko prodajalnico malo postoji, kar je, se vé da, njegovo nestrpljivost zeló mučilo. Nu, ni trajalo dolgo, in šli so dalje; gospodični ste si kupile le nekoliko krompirja, tri velike hlebce kruha, masla in malo drv, ter ste vse to naložile na voziček.

Dospevši v predmestje, vpraša siromak gospodični, kod da želé, da jim obrne voziček.

„Naprej, le naprej,“ reče gospodična Anica.

Ali ubožni oče se niti ne zméni za gospodičino povelje, ustavi se pred majhenimi vrati, ravno ondu, kjer je pred jedno uro stala gospodična Anica, da bi bila šla v hišo, potegne kapo z glave ter uljudno zaprosi: „Milostivi gospodični! dovolíte mi, da samo za trenotek stopim v hišo.“

Gospodični mu to dovolíte, in ko on pohití na vrata, stopite gospodični za njim. Stopivše v sobo, spopade ju grôza. Prizor, ki se jima tu pokaže, bil je strahovit in grozen. Mlada žena, katero smo poprej videli kraj postelje sedeti, ležala je zdaj kakor mrtva na mrzlem kamenu. Lici ste ju probledéli, ustni omodréli, oči upadli, a glava jej je mirno počivala ob postelji umirajočega deteta. Ivanko jo je držal za stegneno roko, in ravno ko je oče z gospodičnama stopil v sobo, zavpije: „Mama, oh mama, lačen sem — dajte mi malo kruha!“

Oče ne gledéč na to, da ste gospodični ž njim v sobi, priskoči k ženi ter jo kliče po imenu. V obupnosti si je pulil lasé z glave in mrmljal neke nerazumljive besede.

„Magda, ljuba moja Magda, oh uboga žena!“ vpil je nesrečni mož, „ali je mogoče, da si mrtva? — Mrtva, z lakoto in mrazom umorjena! — Ali sva kaj tacega na tem svetu zaslužila?“

„Vaša žena ni mrtva,“ tolažila ga je gospodična Anica. „Náte, vzemite ta denar in skočíte po malo vina.“ Podavši mu denar, pokaže mu proti vratom. Ves osupel plane bédni oče skozi vrata.

Anica vzame ubožno mater v naročje. Draga atlasova obleka in žametasti klobuk, vse se jej je zdrobilo pri tem težavnem opravilu, ali gospodična se niti ne zméni za vse to, ter njeguje ubogo mater, kakor da bi jej bila prava sestra. Vzemši iz žepa limono, iztisne jej sók v usta; tare jej rôki in radostno zavpije, ko vidi, da je uboga mati oči odprla.

Tudi Jovana, vidêč ta žalostni prizor lakote in mraza, sklene pomagati ubogej družini. Ko zasliši jôk ubozega dečka, takój skoči k vozičku ter mu prinese kruha, in tudi drv naloži na ognjišče ter naredí ogenj.

Ko Ivanko ugleda velik kos kruha, od veselja se strese, ter v svojej otročej priprostosti prosi gospodično, naj mu ga tudi s putrom namaže.

Jovana, ki zjutraj še ni imela mnogo sočutja do ubozih siromakov, vidêč toliko siromaštvo in bédó, bila je zdaj takó ganena, da je vzela nož, prepasala si okoli svilene obleke belo ruto, ter je lačnemu dečku namazala kruh s siróvim maslom (putrom).

„Ná! ljubo moje dete, in najéj se. Dalje te ne bo več glad trpinčil.“ Ivanko poln veselja zagrabi kruh, ter Jovani takó zahvalno poljubi rokó, da se je ta morala v stran obrniti in prikriti solzé, ki so jej bile po licu potekle.

Mati, ki se je v tem hipu zopet zavêdla in odprla oči, občutila je neizrekljivo radost, vidêč, da je njen Ivanko utolažen ter z velikim kosom kruha obdarjen.

Gotovo da bi se bila najpred plemenitej dobrotnici zahvalila, ako bi ne bil v tem trenutku mož v hišo stopil. Ko jo vidi v zavednosti, položí sklenico z vinom na mizo, priskoči k njej, ter jo s solzami v očéh od veselja poljubuje in v naročji jo držeč, vzklikne: „Magda! ali še živiš, preljuba moja žena? Prodal sem voziček, zdaj zopet lahko živimo srečno in zadovoljno. Bodí mi le zdrava in vesela! O Bog, poleg vse svoje nesreče sem zopet vesel, da mi je le žena živa in zdrava.“

Gospodična Anica je v tem natočila kupico vina in ga podala slabotnej ženi. Med tem da je žena pila, gledal je mož gospodično Jovano, ki je z ubogim Ivankom stala poleg ognja in za rokó ga držeč, govorila mu: „Le pogrěj si ročici, golobček moj, in jéj kruhek, kadar tega sneš, dam ti družega.“

Ubogemu očetu je bilo, kakor da bi se bil iz sanj probudil in še le zdaj ugledal, da ste gospodični v njegovej hiši.

„Plemeniti gospodični!“ jel se je izgovarjati, „oprostite, da se vama nisem takój zahvalil za pomóč, ki ste jo meni, ubozemu človeku, izkazale. Dostojno se vama zahvaliti ni mi mogoče.“

„Dobri ljudje!“ odvrne gospodična Anica, „znave, da ste mnogo mraza in gladi pretrpeli ter da niste hoteli nikoli prosjáčiti, nego le v potu svojega lica ste se hoteli preživeti. Tako življenje je častí in pohvale vredno. Ne bojte se; odslej vam ne bode več pomanjkanja in trpljenja!“ — To rekši, potegne iz žepa nekoliko denarja, položí ga na mizo in reče: „Spravite si te denarje, pred hišo na vozičku imate krompirja, kruha in drv. Vse to je vaše. Tudi voziček si obdržite in si ž njim služite kakor do sih dob vsakdanjega kruha. Bodite dobri in pošteni; ako bi vas pa še kedáj obiskala neugodna gosta, glad in mraz, pridite do mene; — tukaj na tem listku imate zapisano moje imé in stanovanje. Vedno vam ostanem dobrotnica in prijateljica.“

V tem da je gospodična Anica tako govorila, tekle so ubozemu možu in ženi debele solzé iz očí. Siromak ni mogel niti besedice izpregovoriti, le gledal in čudil se je, ne vedè, ali je vse to resnica ali so le sanje. Ko je pa Anica prestala govoriti, pade jej presrečna mati k nogama in rosivši jej rôki z gorkimi solzami, reče:

„Milostiva gospodična! Bog vam naj povrne stotero, da ste kakor rešilni angel prišla k meni in me rešila gotove smrti.“

„Ali ste zdaj zadovoljna, mati?“ vpraša jo gospodična Jovana.

„Dà, srečni, — presrečni smo, ljubeznjivi gospodični, le poglejte, kako moj ljubi Ivanko vesel okoli ognja skače! In ko bi ta umirajoča sirota tukaj govoriti mogla, tudi ona bi se vama zahvaljevala.“

Gospodična Anica čuvši te poslednje besede, stopi k postelji, kjer je ležalo bolno dete, in spoznavši, da je dete brž ko ne izbolelo zbog pomanjkanja potrebne hrane, pomigne Jovani, da naj grè ž njo. Jovana je to nerada storila, ker se je prijetno zabávala z ubogim Ivankom; vzdigovala ga je, poljubovala in ni se mogla dosti nagledati bornega dečka. Ko ste se gospodični poslavljal, reče Anica užé med vrati: „Le počakájte, dobri ljudjé, za pol ure pride zdravnik; iz tega déteta, ne dvomim o tem, vzráste vama še zala gospodična.“

Pri teh besedah se oče in mati ljubeznjivo nasmejeta; začneta se vnovič zahvaljevati dobrosrčnima gospodičnima, dokler iz hiše ne izgineta.

Ne Anica ne Jovana niste izpregovorile niti najmanjše besedice, dokler niste prišle na trg; bile ste preveč ganene, ter niste mogle svojih čutil izraziti z besedami.

„So li ti tudi zdaj še, ljuba moja Jovana,“ izpregovori gospodična Anica, „ubožni ljudjé tako zopni in nadležni, kakor se to navadno bogatinom zdi?“

„Nè, nikakor nè,“ odvrne jej gospodična Jovana, „nego srečna sem, da sve se danes zjutraj sestale. Zdi se mi, kakor da bi neki skrivnosten žar posijal v mojo dušo, ki me v rajsko veselje povzdiguje. Ali nisi videla, s kacim veseljem sem objemala in poljubovala ubozega dečka? O kako uljuden in pameten otrok je to! Skoraj bi se bila zaljubila vanj!“

„Ubozega Ivanka so solzé oblile, ko si ti odhajala iz hiše Kaj praviš, draga Jovana, ali je na svetu še kako slajše čutilo od tega, katero sve medve danes okusile? Ti dobri ljudjé bi bili skoraj od pomanjkanja pomrli. Medve sve prišle ravno še o pravem času, kakor da bi naju bil sam Bog tjà poslal. In ti ubogi siromaki so se nama priklanjali in naju častili, kakor angelom v človeški podobi. Molitev teh siromakov bode Bog gotovo uslišal, in to je nama plačila zadosti. Mar misliš, ljuba moja, da solzé v vročej molitvi tacih siromakov ne izperó najinih grehov?“

„Ne govori mi dalje,“ prosila je Jovana, „vse to dobro umejem; od sih dob hočem te vedno spremljevati in s teboj iskati ubožnih in pomanjkanje trpečih ljudi, da ti pomagam jim olajševati njih bridkosti in trpljenje. Zdaj še le spoznam pravo nebeško sladkost na zemlji.“ —

O sveto dobrodelstvo! Kako nesrečni in ubožni so bogatini, kateri tebe ne poznajo! S čim naj si nadomesté toliko vzvišena in presladka čutila!

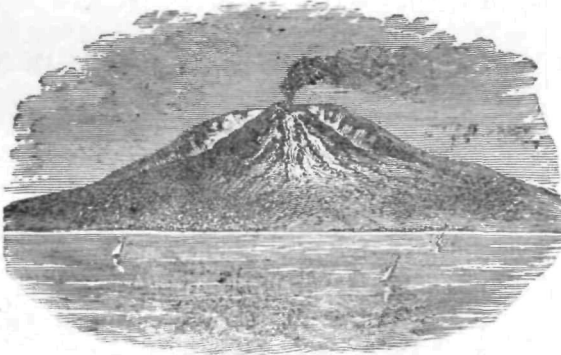
Zdajci krenete gospodični Anica in Jovana v drugo ulico in zginile ste kraj vogla.

Poslovenil I. T.

O vulkanih ali ognjenikih.

Ako s toplómérom izmerimo toploto blizu zemelnega površja, in gremo potlej v kako globoko rudniško jamo, našli bodemo, da je tu gorkejše nego li blizu zemelnega površja. — Ako potem še globokeje sežemo, našli bodemo, da je zmirom gorkejše in gorkejše, ter bi naposled zaslédili tako gorkoto, da bi voda v njej zavréla. Dà, še več; — sredi naše zemlje je taka vročina, da bi se v njej vse raztopilo; ta vročina se razteza v zemlji na vse strani. Naša zemlja je tedaj žareča, raztopljená krogla, ki ima debelo, trdo skórho okoli sebe. Da je gorkota v notranjih delih naše zemlje mnogo večja nego li blizu površine, za to imamo mnogo dokazov. Znano nam je, da je voda, ki vrè iz zemeljne globočine, gorka. V Karlovih varih (Karlsbadu) na Češkem je zdravilna voda, ki ima 66 stopinj gorkote po Celzijevem toplóméru, a to vam je znano da pri 100 stopinjah Celzijevega toplóméra voda užé vrè. Ali tudi po drugih krajih se dobé taki vari, n. pr. toplice blizu Novega mesta, toplice Laške na Štajerskem, Krapinske toplice na Hrvatskem i. t. d.

Rekli smo, da je sredi zemlje od velike vročine vse raztopljeno. Tudi za to imamo dokazov. Imamo goré, katere bljujó goreče in raztopljene stvari iz nedrij.

Tegorésotedaj v nekakej zvezi z raztopljeno zemeljno sredino, in skozi nje se prikaže časi, kakor skozi kak dimnik, raztopljena masa z dimom, ognjem in soparo. Take

goré imenujemo ognjeníke ali vulkane. Vulkanov imamo na celej zemlji mnogo. Vsaki od njih ne bljuje zmirom ognja, to se godí le od časa do časa. Nekateri ognjeníki so mirni po več sto let, ali potlej začnó zopet delovati, da je strah in gróza. Nekateri ognjeníki púhajo dim in ogenj na vsaki dve ali tri leta, a tudi tacih imamo, da neprestano bljujejo ogenj iz sebe. Pómneti je pa vendar treba, da je le malo tacih, ki bi zmirom bljevali. Vulkaní, ki so užé izgoreli in ne delujejo več, imenujejo se ugasli ognjeníki.

V Evropi imamo štiri ognjeníke, kateri so v tekočem stoletji po večkrat ogenj bljevali. Ti so: Vezuv, Etna in Stromboli v Italiji (dva poslednja na liparskih otocih) in ognjeník Santorino na grškem otoku Santorinu. — Najznamenítejši med temi je Vezuv v južnej Italiji. Leží poleg mesta Napolja blizu morskega obrežja in je visok preko 1000 metrov. Naša 1. slika vam ga predstavlja v njegovem slabem bljevanji, kadar iz svojih nedrij bljuje samo dim. — Liju podobna skožnja (luknja), skozi katero púhajo vulkani ogenj in dim, imenuje se pri vsacem ognjeníku žrelo ali krater. Naj poskusimo malo opisati, kako to izgleda, kadar kak ognjeník ogenj iz sebe bljuje.

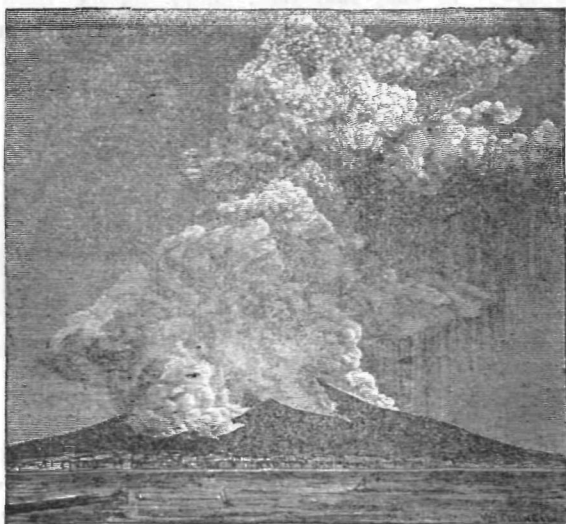
Predno začnè kak ognjeník bljevati, začuje se pod zemljó strašno bobnénje, da se vsa zemlja trese. Potem se vzdigne iz žrela na vrhu ognjeníka ali pa

od stráni — časi tudi na več krajih — vodena para; ko se je užé dosti pod zemljo nakopíči, prodere z največjo silo goro in različno ognjeno zmes vzmetava iz žrela. Ta tekoča ognjena zmes, podobna raztopljeni železni rudi, imenuje se lava. Črna je, rujava ali siva.

Dim, kateri se neprestano vzdiguje iz žrela, otemí solnce. Iz dima pada droben pepel kakor dež, a sopara, ki se v višini zgostí pada pozneje na zemljo takó, da jo človek lahko vidi. Po vrhu se lava hitro strdí, in oskralúpi, a znotraj se še le posled množega časa uhladí. Ta izvrag se padáje kopiči okolo žrela ter se nabira v visok, šilast stog. — Lava, kakor reka deróč iz vulkanovega žrela, pokrije in uníči vse na svojem potu v dolino.

Jeden tak prizor vam kaže naša druga podoba, ki vam predstavlja Vezuv o času njegovoga bljevanja. Mesto, katero vidite, poleg morja, to je Napolj. Na podobi vidite, kako se vzdiguje sopara in dim, in kako iz dima pada droben pepel in dež.

Do 79. leta po Kristovem rojstvu mislili so ljudjé, da je Vezuv ugašen ognjeník. Ali ravno tega leta vzplamtí in s svojim bljevanjem zasuje dve veliki mesti, ki ste ležali v njegovem podnožji. Ti mesti ste se imenovali

Pompeji in Herkulanum. Štiri dni in štiri noči je padal pesek in pepel, a vsled tega pljuska, ki se je pomešala s pepelom in peskom ter naredila blato, katero je prodrlo v podstrešja in sobe, ter dokončalo vse,

kar je bilo v njih in pokrilo obe mesti. S pretečenim letom je minulo ravno 1800 let, odkar se je to zgodilo. Obe ti mesti ste zdaj izkopane in se še izkopavajo, a našli so v njih ulice in hiše, gledališča, prodajalnice i. t. d. Tudi človeških ostankov so dobili, ali le malo, ker so ljudjé imeli dovolj časa oteči si življenje, ko se je bljevanje začelo. Zanimivo je, da so našli pri nekem pekarji prašiča, ki se je ravno pekel v péči, a pri nekem pisarji lesena peresa in nož, s katerim jih je rezal.

Po zidovji se vidijo različni napisi in po trgoviščih se najde vse, kar se je takrat prodajalo: smókve, kostanj, orehi, grah, sočivje itd., to se zna, da je vse to počrnelo. Razven tega našli so tudi mnogo kovanega denarja. Po zasutih ulicah se še dandanes pozná kolovóz, po katerem so vozovi tekli. Kakó na priliko taka izkopana ulica v Pompejih izgleda, kaže vam 3. podoba.

Vezuv od istega časa, ko je zasúl Pompeje in Herkulanum, metal je še večkrat ogenj iz svojih nedrij. Lava, ki se razlije iz vulkanov, ohladí se in strdí, kakor smo užé rekli, a to najpred na površini, ter se potem zeló počasi strduje

tudi od znotraj. Tako je lava iz Vezuva, ki je bila izmetana 1858. l. še celó 1865. leta — tedaj po pretečenih 6 letih — bila še zmirom toliko gorka, da so si ondotni vinogradniki v njenih razpoklinah brez kakega ognja kuhali južino.

Drugi znamenit velikan v Evropi je ognjenik Etna, ki je pretečenega leta izmetal mnogo ognjene tekočine ter je obilo kvare (škode) napravil. Ta velikan se nahaja na otoku Siciliji in je največji v Evropi; trikrat tako visok je kakor Vezuv. Njegova visokost iznósi 3200 metrov. Tudi on je užé mnoge-krti metal tekočo ognjeno zmes iz sebe ter napravil mnogo kvare in nesreče; vsled njegovega bljevanja izginilo je časi po več tisoč ljudi. V pretečenem letu je začel zopet bljevati in je pokončal mnoge vinograde in gozde.

Ne daleč od Etna se nahaja mali ognjenik Stromboli. Ta je samo 560 metrov visok, ali znamenit je zaradi tega, ker užé celih 2000 let neprestano izmetuje dim in pepel, ter niti četrť ure ne miruje.

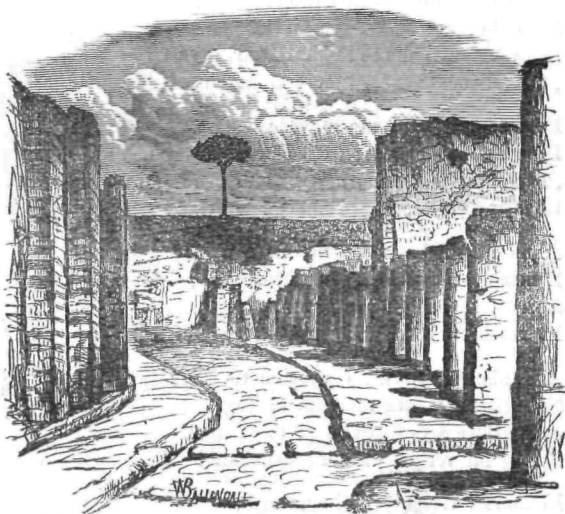
Ognjenik na grškem otoku

Santorinu je zaradi tega posebne važnosti, ker je iz morja izmetal ognjeno zmes, ter so se vsled tega naredili mali otoki iz njegovih izvržkov. Ti otoki

neprestano rasto, ker od 1866. leta ta ognjenik skoro se je bliskalo, da je bilo človeka strah. Nihče se ni upal iz začetka na morje; a naposled se vendar nekateri opogúmijo ter se v čolnih peljejo bliže. Ko pridejo do omenjenega mesta, vidijo, kako se je iz morja vzdignil vulkan ter je iz vode metal pepel in kamenje, dim in soparo. To grozovito bljevanje je trajalo mesec dni, dokler se ni naposled napravil cel otok od samega pepela, ki se je 250 metrov visoko vzdignil iz morja. Angleži so si ta otok, ki je dobil imé Ferdinandeja, takój osvojili; ali njihovo veselje, da so našli novo zemljo, ni imelo dolzega obstanka. Otok se je malo po malem zopet v morje pogrézal, in v kratkem času ga je popolnem nestalo, kakor da bi nikoli ne bilo.

V drugih delih svetá se nahaja še več in mnogo višjih vulkanov. V Ameriki jih je preko 50, ki še vedno bljujejo lavo iz sebe. Vulkanii ali ognjeniki so tudi povód mnogim potresom, ki se v takih krajih tudi pogostoma slišijo in po cela mesta zasujejo. A pómneti je treba, da so potresi tudi v tacih krajih, koder ni nobenih ognjenikov. Taki potresi nastajajo, ker se pod zemljó ruši in razpada zemlja, katero je podzemeljna voda izpodjédla.

(„Golub, list za srbsko mladino.“)

raj v eno mér bljuje ogenj in kamenje.

Imamo še jeden znamenit slučaj, kako se je iz morja vzdignil vulkan. Bilo je to 1831. leta blizu sicilijanskega primorja. Iz morja se je vzdignil dim, in slišalo se je strašno bobnénje; na večer

Kraljevič Marko.

Pod lipo, pod lipo kralj Marko sedi,
In materi svojej tako-le velí:
„Povejte mi mati, kje dragi je brat?
Rešiti ga hočem, ga pojdem iskat.“

„Tam v ječi na Turškem je brat Andrijaž,
Do njega ne moreš, premnogo je straž;
V verigah je vklenjen, na golih je tléh,
To mamica pravi s solzámi v očéh.“

Zdaj Marko konjiča takój osedlá:
„Hej Šarec, le dirjaj, na Turško veljá!
In Šarcu iz podkev zabliska se blisk, —
Da straže sovražne spodí njegov vrisk.“

In Šarec le dirja, žari mu okó,
Iz pódkev odlétajo iskre svetló.
„Stoj blágo ti dobro!“ kralj Marko velí,
„Vžé blizu sva ječe, kjer brat moj medlí.“

Konjiču otave da, mrzle vodé;
Pred stražo pristopi: „Kje brat mi moj mré?“ —
„Tam brat je v zapóru, tvoj brat Andrijaž
Do njega ne moreš, premnogo je straž!“

„Spustíte mi brata, če ne, vam gorjé!“
Z mezcincem poseka stražarjem glavé;
Razruši zapáhe in vrata zdrobí,
In vklenjen v verigah na tleh brat leží.

„Ti tukaj si, Marko, o sprejmi te Bog!
Ti rešil me bodeš moréčih nadlog.
Je mati še živa? Stojí še naš dom?
Razbij mi verige, da svoboden bom!“

In Marko verige prebije na mah,
Železje odpade: O, žalost in strah!
„Pol mrtev si bratec, ubožen, in bléd!
Veséli se z mano, svobóden si spet.“

Zajézdita Šarca, in Šarec ob tlá
S kopitom udari, da iskra igra,
In dirja in dirja naprej in naprej —
Vžé dom se jim sveti zmed lipovih vej. —

„Poglédi ga mati! — Tvoj sin Andrijaž
Je rešen iz ječe, spet tu ga imaš.“ —
Brat bratu pomagaj do zadnje krvi,
Če tudi nevarnost in smrt ti pretí.

Fr. Šetina.

Vile.

Vile so bele žene, tenke in vitke rasti; lasjé jim visé po hrbtu. Živé ob virih, studencih in drugih vodah; a rade so tudi v gozdih, na polji in v vinskih gorica. Lepó je njih petje in srečen je človek, kateri ga čuje. „Ako vile pojejo, dobra bode letina,“ takó se pripoveduje o Vilah, in še marsikaj družega.

Pastirček je pasel ovce v zelenem logu. Kar ugleda tri vile, ki so spale v travi. Pastirček nalomi zelenih, bukovih vej in jih pokrije. — Ko se vile probudé, vidijo, da so v senci. Stopijo k pastirčku, dadó mu sladkih jedil in se mu lepó zahvalijo; a ovce so dajale dosti mleka, ker so jih vile vodile po najlepšej travi.

Bil je vroč dan. Plevíce so pléle korenje in so imele v senci vrč hladnega studenca. Pridejo pa vile in prosijo pijače, ker so bile silno žejne. Plevíce jim dadó iz vrča piti, in vile izginejo. Ko so pa družega jutra plevíce zopet prišle korenje plét, bilo je že vse opleto; po noči so ga vile oplele.

Mlada deklica sirota je imela hudo, hudo mačeho. Deklica je vedno jokala in zdihovala, takó, da je bila užé vsa slaba. Ali mačeha je ni mogla videti; dajala jej je taka dela, ki jih uboga deklica ni mogla izvršiti. Necega dne jej da mačeha poln koš črne ovčje volne, rekoč: „Idi in izpiraj jo tako dolgo, da bode bela.“ Deklica gre ter izpira in izpira črno volno — ali vsef zamán. Britko se izjoka in prosi Bogá, da bi jej pomagal. In glej! kar pristopi k njej lepa, bela ženska, vrže volno v vodo in jo belo iz vode ožéma. Deklica ostrmí in se bi rada zahvalila — ali Vile ni bilo nikjer več, izginila je v trenutku.

Fr. Šetina.

Iz ruske zgodovíne.

(Po Nestoru.)

I. O Kijevsko-Péčerskem samostanu dalje. *)

Teodosij se razbolí, ter kadar je boleznóval dníj pet in je bilo večer, velí iznesti se na dvor. Bratje so ga vzeli ter na saní postavili naspróti cerkve. A on ukaže poklicati vse brate, in bratje udarijo v bílo (zvonec) ter se zberó vsi. A on jim reče: „bratje moji in otcí moji in otroci moji! Evo, jaz odhajam od vas, kakor mi je objávil (razodel) Gospod v štiridesetni post, kadar sem bil v péčeri (podzémeljskej votlíni), da mi je iziti od svéta tega. A ví, koga si hočete imeti igúmena? da bi mu tudi jaz blagoslov podál.“ Oní mu rekó: „tí si nam vsem otec, da kogar izvolíš tí sam, ta nam bodi otec in igúmen ter poslušati ga hočemo, kakor smo tebe.“ Otec naš Teodosij reče: „odstopíte v stran od mene ter narecite, kogar si hočete, razven dveh bratov, Nikole in Ignatija, izmej ostalih kogar si hočete od staréjših do manjših.“ Oní so ga poslušali in odstopili malo k cerkvi ter posvetovavši se poslali brata dva, govoreč takó: „kogar izvoli bog in tvoja častna molítva, kogar je tebi ljubo, tega nareci.“ A Teodosij jim odgovorí: „da če od mene hočete igúmena prijeti, to vam ga dám, a ne po svojej izvolítvi, nego po božjem strojénji,“ ter nareče jim Jakoba svečeníka (duhovnika). A bratom je bilo neljubo ter dejáli so: „tá nij tukaj postrižen,“ kajti bil je Jakob prišel z Létca z bratom svojim Pavlom. In začéli so bratje prositi si Stepana, ki je tedàj bil učenec Teodosijev, rekóč: „tá je vzrasel pod tvojo roko in pri tebi je služil; tega nam daj!“ Reče jim Teodosij: „evo, jaz sem po božjem povélji narekel bil Jakoba, a ví svojo voljo stvoriti hočete.“ Poslušavši jih dá jim Stepana, da bode jim igúmen, ter blagosloví Stepana in reče njemu: „déte! evo, preoddajem ti samostán; čúvaj ga s pazljivostjo, in

*) Priméri 11. št. lanskega „Vrtca.“

kar sem ustrôjil v službah, to drži, ter ustáva samostanskega ne izmenjúj, nego délah vse po zakonu in po činu samostanskem!“ Zdaj ga bratje zopet vzemši odnesó v célico nazaj in položé na odru (póstelji). Kadar je šteti dan potem nastál in je on bolán bil zeló, pride k njemu Svétoslav s sinom svojim Gléhom, in sedéčima jima pri njem reče Teodosij Svetoslavu: „evo, odhajam svéta tega in izročam ti tamostán v pazko, če bode kateri motěž v njem, in evo, porócam igúmenstvo Stepanu; ne dáj ga v obído (zadrégo)!“ Knez, celovávši (poljubivši) ga, obéča, skrbéti za samostan, in otide. Kadar je sedmi dan prišel, Teodosij úže iznemagajóč pokliče Stepana in brate, ki so presedéli potlej vso to noč pri njem, ter kadar je nastal dan osmi, v drugo soboto po Velíkej noči, v drugo uro dné, izročí dušo v roke božje, méseca maja v tretji dan, 1074. léta. In plakali so po njem bratje. Teodosij je bil zapovédal, položiti se v péčeri, kder je bil pokazal trude mnoge, rekóč takó: „v noč pohranite telo moje!“ Takó so tudi stvóрили. (Dalje prih.)

Umrla je 19. dné decembra meseca pretečenegá leta v Gradcu pri svojej ljubej materi, bratih in sestrah

Minka Hrášovec,

hči c. k. okrajnega oodnika v Sovodnjah na Koroškem;

nadepolna, cvetóča deklica v 15. letu svoje dóbe, veselje in radost svojih roditeljev, ki je celih 6 let naš „Vrtec“ pridno čítala, svojo domovino ljubilo, brate in sestre spoštovala, ter jih k narodnosti izpodbujevala, ž njimi najrajše po domače občevala, ter povsod in v vsem bila vzór izvrstne hčerke naše míle slovenske domovine. „Vrtec“ jej s temi vrsticami postavlja spominek, na katerem bodi zapisano:

Po Tebi, Minka, jokajo solzice,
Naj lahka Ti odeja krije lice
Do dnéva, ko v življenja novej zóri
Nam domovina slajša se otvóri.

Prošnja.

Prvo število „Vrtčevo“ razposlali smo na ogléd vsem našim starim gg. naročnikom, a tudi nekaterim takim gospodom in prijateljem naše slovenske mladine, ki do sih dob še niso bili naročeni na „Vrtec.“ Kdor se na naš list ne more naročiti, prosimo ga uljudno, da nam **prvi list** vrne pod istim ovitkom, pod katerim ga je prejel. Z naročnino naj se vsak podviza, ker se bomo s prihodnjim listom ravnali po številu naročnikov.

„Vrtec“ stoji za vse leto **2 gl. 60 kr.**, za pol leta **1 gl. 30 kr.**

Kdor naročnini še 40 kr. priloži, dobóde tudi II. zvezek knjižnice za slovensko mladino pod naslovom „Peter, rokodelčíč“, brž ko pride na svitlo.

V najboljšej nadi, da nas prijatelji slovenske mladine ne zapusté pri našem težavnem in požrtovalnem podvzetji, želimo vsem skupaj srečno in veselo novo leto. Bog!

Uredništvo „Vrtčevo“,

v Lingarjevih ulicah, hiš. št. 1.

Nekaterim listom današnjega „Vrtca“ je pridejana priloga g. Lapajne-tovih pisank in risank.

Izdatelj, založnik in urednik **Ivan Tomšič**. — Natisnila Klein in Kovač (Eger) v Ljubljani.